

Ilustracija je pri nas ena paradnih umetniških disciplin

"Premalo se zavedamo, da ni zunaj nas tisto, kar postavlja meje, ali pa kvaliteto - to je v naši notranjosti," pravi ilustratorica Alenka Sottler

TAJA KORDIGEL

"Poskušam govoriti resnico in hkrati sebi in drugim razlagalno reflektirati, v kakšnem svetu smo se znašli," pripoveduje slikarka in ilustratorica Alenka Sottler, prejemnica velike nagrade za ilustracijo na tretjem hrvaškem bienalu ilustracije v Galeriji Klovičevi dvori leta 2010. Kandidatka za Andersenovo nagrado leta 2011 je s svojo "črtnokodno" razstavo knjižnih ilustracij za odrasle Dobro jutro - Good Morning v razstavnem prostoru mariborske Kible z grafičnim jezikom vizualizirala preobrazbo sveta v izključno finančni kozmos.

Na vaši razstavi so ilustracije natisnjene. Kakšna je vloga računalnikov pri ilustriranju in kako je z moralnimi (avtorskimi) pravicami med ilustratorjem in računalnikom?

"Računalnik je neke vrste avtocesta za trgovinski sistem, s katerim lahko dosežemo vse, pa tudi drugi dosežejo nas. Ima ambivalentno vlogo. Je pa lahko tudi tehnika, sredstvo ustvarjanja, četudi mentalni del še zmeraj pripada človeku."

Je v svetu ilustratorstva podobno kot pri fotografiji, da se je zaradi uporabe računalniških programov dvignil nivo samih izdelkov?

"Tozadevno se vračam nazaj - v človeka. Mislim namreč, da človek lahko narediti poklic kot umetnost, ne glede na to, kako to izraža. Lahko ga zbanalizira tudi v komercialni kič. Zato menim, da je ob vseh zunanjih okoliščinah, denimo metodah pri opravljanju dela, vse odvisno od tega, kakšna osebnost si. Premalo se zavedamo, da ni zunaj nas tisto, kar postavlja meje ali pa kvaliteto - to je v naši notranjosti."

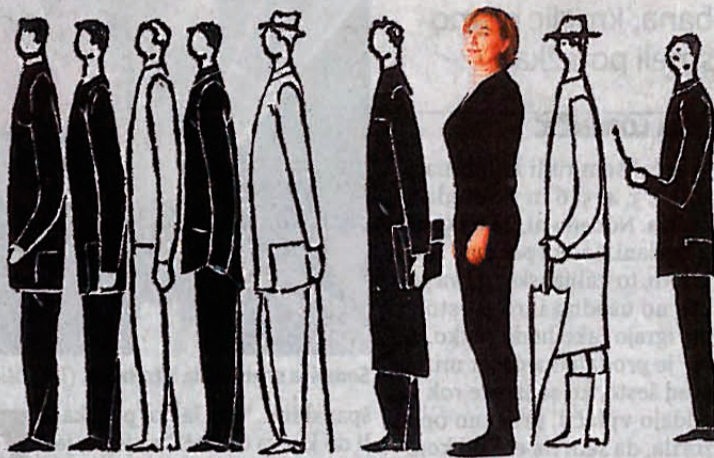
Kako z ilustracijami doseči odrasle?

"O načrtnem doseganju ne razmišljam, moja razstava je nastala spontano. Ideja izhaja iz preproste potrebe, ki jo delim z mnogimi ljudmi današnjega časa: razločiti, v kakšni situaciji smo se pravzaprav znašli. Ilustracija ima namreč lastnost, da lahko drugače kot z besedami pokaže svet, v katerem živimo. Moji izdelki kažejo vizualno različnost, kot jo vidim, da bi se lažje poiskale rešitve. Ima še eno posebno lastnost - ilustracija je sposobna predstaviti svet, kakršen bo. Če fotografija zajame svet, kakršen je, ilustracija nariše svetove, ki se bodo morda realizirali. Prav v tem smislu je zdaj, ko se pred nami vzpostavljajo vprašanja o prihodnosti, posebno aktualna."

Ilustracija govori. Lahko podkrepi besedilo. Ga lahko tudi negira?

"Absolutno. Pravzaprav je odnos med besedilom in ilustracijo največja igra, bistvo izdelka. Če denimo ilustracija odrazi le besedilo, je simetrična, kar je najbolj enostaven nivo dogajanja ilustracije. Obstajajo različne stopnje, s katerimi lahko ilustracija dopolni besedilo, recimo z dodatnimi informacijami. V moji razstavi je besedilo vsebovano že v sami ilustraciji, ne potrebujem torej besedila, da se ve, o čem govorim. Ta tip ilustracije je trenutno zelo uveljavljen, gre za aksiom, da dobra ilustracija govori sama in ji ni treba pripisati sporočila. V knjigi Cesar in roža sem uporabila ilustracijo na kontradiktoren način. Zgodba o princesah in kraljih je na mestu, kjer bi morala biti narisana princesa, zamenjana s čarovnico, ki ureja grajski vrt, narisala sem gospodično iz prospekta, ki kosi z umetno kosilnico. Tam, kjer bi prič-

4 011462 1

Preobrazba sveta v finančni kozmos (Borut Peterlin)

Fotografija zajame svet, kakršen je, ilustracija nariše svetove, ki se bodo morda realizirali

Alenka Sottler: "Bolj kot je ilustracija specifična, bolj je zanimiva, zato se slovenski ilustratorji trudimo razumeti, kaj nas dela take, kot smo - in to še poudariti." (Igor Napast)

kovali eno podobo, sem torej naredila drugo. Tako je postavljen tekst v popolnoma drugo luč, postane bolj kritičen in se vpraša, ali sploh še imamo princeze in kralje, po katerih se zgledujemo, ali dvore, v katerih se bojimo biti, ali pa so to postale neke korporativne zgradbe, v katerih izživljamo svoje sanje in končajo v kakšni košari na razprodajah."

Kako je z ustvarjalnim odnosom pisatelj - ilustrator, ga res zmeraj narekuje pisec?

"V globalnem svetu vizualni mediji postajajo zelo pomembni, ker imajo možnost, da obidejo bariere različnih jezikovnih skupin in nagovarjajo vse enako. Vizualnost lahko pisca nedvomno inspirira, v knjigi Prividi z Nikom Grafenauerjem si je pesnik šele po tem, ko je videl, kaj je bilo na njegove misli narisano, ustvaril predstavo, kako je besedilo treba dopolniti. Zelo nerodno je namreč uporabiti eno stran, da pisatelj osebo opiše, ilustrator to nariše in je v enem pogledu evidentno, kakšna oseba je in kako je oblečena. Taki opisi so za ilustratorja zelo naporni. Če pa ilustrator najprej nariše, se lahko kasneje pisec prilagodi. Ta pravila veljajo tudi širše, denimo v stripih. Te besedno-jezikovne forme in odnosi me izjemno zanimajo."

Kdaj je ilustracija trivialna, šund?

"Zmeraj znova ugotavljam, kako je vizualni jezik pisan, je sistem, ki ga urediš v logično celoto, ga lahko čitaš kot sistem znakov. Odgovor na vprašanje je dejstvo, kdo se za ilustracijo skriva. Če je znake v jasen, berljiv jezik nekdo preuredil uspešno, to ni šund, ker oseba razmišlja in zna to v svojem jeziku tudi posredovati na logičen način. In bolj kot je ilustracija takšna, boljša je. Če pa so v njej skrite pretveze za prodajo, razne špekulacije, pa se približuje šundu. Kot pri vseh umetnostih."

Katere države narekujejo razvoj ilustracije?

"Zelo močne so države 'ob strani'. Izjemno tradicijo ilustracij ima tudi Slove-

nija. Ta je morda pogojena s specifikom, da nas je beseda utemeljevala in nam kot vrednota pomenila izredno veliko, zato smo jo začeli posredovati na lep in kvaliteten način, pri čemer smo se posluževali (tudi) ilustracij. Zato je slovenska ilustracija v preteklosti dosegla izjemne vrhove, ti umetniški dosežki pa omogočajo tudi novemu rodu ilustratorjev perfektnost in nadgradnjo. Prav zaradi tradicionalne kvalitete je ilustracija ena od slovenskih paradnih umetniških disciplin."

Funkcionirajo torej slovenske ilustracije univerzalno globalno?

"Prav kvaliteto, ki jo imamo in ki še zmeraj nastaja sproti, ker je med nami izjemno veliko mladih in dobrih ilustratorjev, četudi se tradicionalnim načinom prilagajajo z modernimi pripomočki in novimi besedno-jezikovnimi oblikami, ki se z računalniki čedalje razvijajo, denimo s copy-paste, je za nas zelo pomembna specifičnost. Drugačnost je namreč tisto, kar svet išče. Ko prideš na kak bienale, vidiš, s kakšno naveličnostjo člani žirij spremljajo ilustracijske podobnosti, ki se po planetu širijo kot požar, ali pa McDonald's. Bolj kot je namreč ilustracija specifična, bolj je zanimiva, zato se slovenski ilustratorji trudimo razumeti, kaj nas dela take, kot smo - in to še poudariti."

Pa ilustracije kot orodje proti segregaciji stigmatiziranih družbenih skupin?

"Otroci so nedvomno ena najbolj hvaležnih publik, a je področje otrok s posebnimi potrebami najbolj diskriminirano, saj ne toleriramo dovolj raznolikosti. Mislim, da bi se morala večina prilagoditi manjšini - in ne obratno - da bi torej morale biti črke v slikanicah napisne tako, da bi jih lahko brali slepi in potem bi se morali naučiti njihove pisave tisti, ki z vidom nimajo težav. Zato sem razvila idejo za popolnoma črno knjigo, kjer bodo risbe narejene z izboklinami in ne bo namenjena le otrokom z okvarami vida, temveč tudi takim brez tovrstnih težav. Šele če bi tisti, ki vidijo, znašli v situaciji, ko ne vidijo, bi razumeli svoje sobivajoče."